

JAROSLAV LUDVÍKOVSKÝ

PRÍSPĚVEK K RYTMICKÉ REVISI BOČKOVÝCH FALS

Ačkoli novodobé zkoumání rytmického kursu a jeho významu pro textovou kritiku vyšlo ze studia papežských listin, v diplomatické praxi bylo použito jeho výsledků, pokud vím, zcela málo, ještě mnohem méně než v kritice souvislých textů literárních. Není ostatně nesnadné to vysvětlit. Listy a listiny jsou zpravidla texty poměrně krátké a nehodí se tedy pro aplikaci metody, která je podle své povahy metodou statistickou. Přesto jsou tuším případy, kde by zkoumání prosaického rytmu listin, konkrétně tak zvaných klausulí, mohlo přinést nějaký užitek. Jedním z takových případů se mi zdála od té doby, co jsem se začal zabývat kursem, otázka Bočkových fals, a když jsem hledal téma pro sborník věnovaný autoru znamenité studie o Bočkových padělcích,¹ rozhodl jsem se podat aspoň malý příspěvek k této otázce, nebo spíš přezkoumat možnost její, smím-li tak říci, rytmické revise.

* * *

Připomínám hned zpočátku, že metoda, o které zde chci pojednat, nemůže ani zdaleka konkurovat té metodě, které použil Jindřich Šebánek při své revisi Bočkových fals. Šebánek měl totiž, jak známo, výjimečnou příležitost shledávat důkazy a zjišťovat stopy padělatelské činnosti Bočkovy přímo v jeho rukopisné pozůstatosti. Tak dospěl namnoze k výsledkům definitivním, které je prostě třeba vzít na vědomí. Filologa pak může v těchto případech leda zajímat, jak se jeví rytmický kursus ve falsech napsaných v první polovici 19. století, v době, kdy se o teorii kursu nic nevědělo.² A tu mne při prvním zběžném čtení Bočkových fals, o kterých pojednává Šebánek v I. a II. kapitole své práce, překvapilo, že se vcelku vzato neliší nijak nápadně od pravých listin. Snad v každém z nich se vyskytuje větší nebo menší počet pravidelných klausulí. Naopak se v našich pravých listinách najde až do dvacátých let 13. století značné množství klausulí „nepravidelných“, takže nám jejich existence v podezřelých listinách, které se hlásí do tohoto období, o jejich pravosti nebo nepravosti mnoho neříká.

Je však mezi podezřívajícími listy a listinami I. dílu Bočkova Kodexu jedna skupina, která mne nutně zaujala a vzbudila ve mně naději, že zde bude možno uplatnit stilometrickou metodu. Mám na mysli 18 listů papeže Eugenia III. (1145 až 1153), které Boček otiskl údajně z nějakého rukopisu olomouckého a litovelského, mezi nimi dva jen z rukopisu litovelského. Je to celek dosti rozsáhlý a existuje v něm i mimo něj dosti velký počet listin nesporně pravých, takže můžeme rytmickou povahu Eugeniových listů a listin spolehlivě určit. Uplatňuje se tu hojně *velox*, *tardus*, *planus*, ale není to ještě přísný stil „gregoriánský“,

uzákoněný teprve Albertem Morou — Řehořem VIII. (1187). Charakteristická je pro Eugeniovy listy také tendence k rýmu.

Už Kamil Krofta (ČCH 1904, str. 128, pozn. 4) a J. Šebánek (cit. čl., str. 80, pozn. 4) upozornili na stilistickou obratnost Eugenioových listů z olomouckého kodexu a Šebánek výslovně konstatoval, že tyto listy „jsou stylisovány tak, že neodporují ani zásadám rytmického kursu“.³ S tím větším zájmem jsem podnikl jejich rytmický rozbor a zjistil jsem, že se vskutku Eugeniovy listy, které Gustav Friedrich zavrhl jako falsa, shodují i po stránce rytmické s listy nesporně pravými, vyjímaje list CDM I, č. 277, jenž se podle Bočka zachoval jen v rukopise litovelském. Chystal jsem se podat tento rozbor v přítomném článku a tak potvrdit názor Kroftův, který prohlásil za bezpečné falsum Bočkovo právě jen list CDM I, č. 277, a podepřít i výsledek úvah Šebánkových (str. 81), že Boček vskutku měl nějaký kodex, který jmenuje olomouckým, udáváje dokonce jeho signaturu (CCCLXXIX). Ale dříve než jsem tak učinil, sdělil mi na můj dotaz dr. M. Flodr, odb. asistent semináře diplomatiky a paleografie v Brně, že dr. Metoděj Zemek, tehdy archivář olomoucké kapituly, zjistil Bočkův dlouho neznámý kodex v kapitulní knihovně olomoucké, ovšem pod novou signaturou č. 464, a půjčil mi ze seminární knihovny rukopisnou práci Zemkovu, kde autor podává o tomto nálezu obšírnou zprávu.⁴ Tím ovšem přestal být problém Bočkova olomouckého kodexu problémem a nemělo by mnoho smyslu, abychom zde rozbírali kursus Eugenioových listů, které nemohou být falsy, aspoň ne Bočkovými.

Zbývají však dva Eugeniovy listy, CDM I, č. 256 a 277, o nichž Boček tvrdí, že je našel jen v záhadném kodexu litovelském. Oba jsou nepochybně vyrobeny Bočkem, jak u čísla 277 poznal už Krofta a jak u obou obšírněji prokázal Šebánek (str. 78 n.), právem odtud vyvodiv, že „litovelský kodex“ existoval jen v Bočkově padělatelské fantasii. U čísla 277 konstatuje Šebánek, že jeho forma je zcela nemožná už proto, že zde papež mluví o sobě v singuláru. Prakticky tedy nemá význam připojovat ještě další důkazy nepravosti. Přesto však je po stránce metodické tuším užitečné si všimnout, jaké jsou poměry kursu v těchto dvou falsech. Pro větší názornost je zde přepíši z Bočkova Kodexu a označím v nich klausule v podstatě podle systému W. Meyera, jehož jsem se přidržel ve své práci výše citované (I = planus, II = tardus, III—IV = velox, Va = „volný“ planus, Vb = „volný“ tardus, VI = trispondaicus. VII = slovo pěti- nebo více-slabičné, VIII—XI = různé formy méně obvyklé nebo „zakázané“).

CDM I, č. 256.

Eugenius episcopus, servus servorum dei, dilectis filiis... abbatibus de Gradis et de Trebich et dilecto in Christo filio Ottoni, illustri Moraviensi duci, salutem et apostolicam benedictionem. Pervenit ad nos, quod quidam parochiani venerabilis fratris nostri Heinrichi, Moraviensis episcopi (II), diabolico instinctu, dum ad sanctum Romanam tecum, fili dilecte dux Otto, veniret ecclesiam (II), personam suam ausu sacrilego invaserunt (III) et bona sua auferre nullatenus timerunt (III). Unde nos, quorum praecipue interest tantum sacrilegium et tam gravem excessum impunitum non praetermittere (VII), eosdem sacrilegos (II), videlicet Conradum, Wratislaum, Depoldum, Iuratam, Domazlaum, Slavibor, Ugonem, Canonem, Micul, Groznatam, Radmilum, Bogdan in preterita solempnitate pentecostes (VI) astante populi multitudinem excommunicationis vinculo innodavimus (VII) et ab omnium fidelium consortio sequestravimus (VII). Ideoque per apostolica vobis scripta mandamus atque precipimus (II), quatenus vos filii... abbates eandem excommunicationem publice denunciatis (III?). Tu vero, fili Otto dux, iuxta potentiam tuam, tibi a deo collatam (I), iunctis viribus una cum dilecto filio Wladizlao, Boemorum duce, eos coherceas (II), donec fratri nostro de tam gravi iniuria satisfaciant (III?) et quidam ex ipsis iuxta mandatum et consilium pro se et aliis ad nostram

presentiam veniant (Vb) et de tam gravi sacrilegio mandatum nostrum suscipiant (II). Datum Viterbii Nonas Iulii.

CDM I, č. 277.

Eugenius episcopus, servus servorum dei, venerabili fratri Heinrico, Moraviensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. Propositum tuum una cum ducibus Moraviensibus Ottone, Zvatopluk et Wratizla contra Sclavos ceterosque paganos habitantes versus aquilonem eundi (I) et ipsos christiane religioni subiugandi (VI) non minus nobis gratum et acceptum erat (X), quam negotium tuum, chare frater, quo illustrem Boemorum ducem cum fratribus deo propitio ad assumendam crucem (X) et ad expeditionem in terram sanctam proficiscendum inspiravisti (VII). Sane quidem acriori pungerer stimulo letitiae (VIII), quando ex nuncio tuo audivissem (VI) tue persone prudentiam sagaxque tuum ingenium in corde Romanorum regis seminatorum semen (X), ex quo Constantinopolitane ecclesie unio tamquam fructus excreverit (II), mihi et matri omnium Romane ecclesie longe fecundissimus (VII). Ex quo vero te a regis latere remotum cognovi (I), de prosperando in tali negotio omnis diffido (I). Sed res erat certe ardua (XI); sapientissime vero a te dispositam non laudare non possum (I). Proficiscere igitur cum Christi et sedis apostolice benedictione (VII), tueque fraternitatis sospitatem in oratione mea quotidiana scias esse inclusam (I). De progressu talis expeditionis certiozem me reddere minime omittas (IX). Vale in Christo.

Rozdíl mezi rytmickou skladbou těchto dvou textů čerpaných Bočkem údajně z téhož rukopisu litovelského a datovaných do roku 1145, resp. 1147, je vskutku nápadný. První list má v 16 klausulích (počítání klausulí, jinak řečeno, kladení paus je ovšem vždy trochu subjektivní) sedmkrát tardus, čtyřikrát velox, třikrát viceslabičné slovo, jedenkrát planus, jedenkrát trispondaicus. To je zcela ve shodě s kursem pravých listin Eugenia III. Naproti tomu druhý list nemá v 16 klausulích ani jednu velox (!), jen jednu tardus, trispondaicus dvakrát, delší slovo třikrát, kdežto ostatních méně obvyklých nebo nepřipustných závěrů je dohromady šest. Tu nelze vlastně mluvit o kursu a jeho nedostatek v listu, který se vydává za list papežský, by sám o sobě stačil k důkazu o jeho nepravosti.

Klade se nyní otázka, jak je možné, že první falsum má kursus tak shodný s pravými listinami Eugeniiovými. Odpověď na tuto otázku je velmi snadná. List I, č. 256, je veskrze založen, jak konstatoval už Šebánek, str. 78, na listu I, č. 255, který je obsažen v nově objeveném kodexu olomouckém č. 464 a je tedy nepochybně pravý. Oba listy se týkají téže věci (satisfakce biskupu Zdikovi) a Boček převzal z této své předlohy celé věty i s rytmickými závěry. Je jasné, že by v takových případech (o jiném podobném, CDM IV, č. 158, viz Šebánkovu poznámku str. 487/4 a dále v přítomném článku str. 128) správný kursus badatele spisů zavedl, kdyby se nemohl opřít o bezpečnější důkaz, zde konkrétně o Bočkovu pozůstalost, z níž Šebánek s určitostí prokázal, že CDM I, č. 256, je Bočkovovo falsum.

Podle kursu by bylo tedy možno zjistit Bočkovovo falsum jen tam, kde pracoval bez předlohy, jak tomu je v CDM I, č. 277, ale to je zřejmě případ výjimečný. Boček vskutku „nejednou připjal“, jak píše Šebánek, str. 61, „své padělky stylisticky k pravým vzorům“ a proto se jeho padělky při zběžném čtení ani po stránce rytmické zpravidla neodrážejí nijak nápadně od pravých listin. To platí zejména o našich listinách do dvacátých let 13. století, které mají ještě volný kursus. Papežské listy a listiny mají však už ve 12. století kursus do té míry pravidelný, že rytmický rozbor listů Eugenia III. vedl k výsledku dosti určitěmu, který by byl mohl přispět k řešení otázky těchto listů v Bočkově Kodexu, kdyby nebyla bývala tato otázka dřív rozřešena jiným způsobem.

Větší úspěch by však bylo lze a priori očekávat od zkoumání rytmu listin 13. století, které jsou psány (u nás asi od dvacátých let) zpravidla přísným kursem „gregoriánským“, s nápadnou převahou kursu *velox* — kdyby ovšem i zde netrvaly obecné překážky tohoto zkoumání, roztříštěnost materiálu a Bočkův způsob padělatelské práce. Nejlépe bychom se přesvědčili o praktické užitečnosti nebo neužitečnosti této rytmické revise, kdybychom přezkoumali všechny listy a listiny Bočkova Kodexu z let 1231—1306, jimiž se Šebánek zabýval v III. a IV. kapitole své kritické studie. To ovšem není zde možné a je vůbec pochybné, zda by práci na to vynaložené odpovídal výsledek. Přesto bych chtěl na závěr těchto svých poznámek ukázat, že by aspoň v některých případech nebylo docela bez prospěchu přihlédnout k rytmické skladbě listin tohoto období. Je nasnadě, že jsem si k tomu účelu zvolil listiny, kde Šebánek nechává čtenáře přece jen trochu na pochybách.

Jsou to především dvě listiny přiřčené Bočkem Rudolfu Habsburskému, jedna pro Přerov, otištěná v CDM IV, č. 158, s datem 27. září 1278, druhá pro Pohofelice, otištěná v CDM IV, č. 159, s datem 29. září 1278. Obě dvě prohlásil Šebánek (str. 486 n.) z různých důvodů za velmi podezřelé, ale netroufal si tvrdit, že bylo o nich řečeno poslední slovo. Chceme-li se o nich vyslovit z hlediska kursu, je třeba zjistit, jaký je kursus Rudolfových listin. Odpověď na tuto otázku je zcela jednoznačná a pokládám za užitečné tu otisknout jednu z pravých listin Rudolfových s vyznačením klausulí, aby si čtenář udělal sám jasnou představu o tom, co znamená kursus v latinské próze a zejména v listech a listinách pozdějšího středověku. Za příklad nám poslouží hned sousední, nesporně pravá listina Rudolfova, otištěná v CDM IV, č. 157.

Rudolfus, dei gracia Romanorum rex semper augustus, omnibus Imperii Romani fidelibus imperpetuum. Dilectis fidelibus nostris civibus Olomuzensibus, qui se ipsos et civitatem nostre et Romani Imperii dicioni (III) tam liberaliter quam fideliter subiecerunt (III), regalis gracia plenitudinem plene contulimus (II) eosque in nostrum favorem collegimus specialem (III). Et ut prompta eorum devocio aliis sit exemplum (III) ad sinum nostre clemencie fiducialiter transeundi (III), nos predictis civibus omnes gracias, libertates et iura seu predia vel possessiones, que vel quas a quondam Ottackaro rege Boemie vel suis progenitoribus usque ad hec tempora tenuerunt (III), rata habemus et grata (I) easque et ea ipsis civibus tenore presentium confirmamus (III). Ex affluentia quoque gracia specialis (III) dictos cives nostros his novis libertatibus insignimus (III). In primis libertatis seu exempcionis gratiam a festo beati Marci proxime venturo ad annum continuum per dictum Regem Boemie ipsi factam (IV) unius anni adiuncione gratuita favorabiliter ampliamus (III). Ita quod a festo beati Marci predicto ad duos annos continuos (II) a precariarum et censuum servicio quolibet sint liberi et soluti (III). Indulgemus etiam civibus antedictis (III), ut per universas terras Imperii atque loca (IV), ubi nomine nostro thelonia recipi consueverunt (III), per continuos decem annos liberi transeant sine cuiuslibet exaccione theloniei sive mute (IV). Statuimus etiam et presentis auctoritate decreti inviolabiliter volumus observari (III), ut a civitate ipsa Olomuzensi ad unius miliaris spacium circumquaque (III) nulla braxetur cervisia a quocunque (III). Insuper volumus et presenti sancimus edicto (I), ut Iudei civitatis predictae universi et singuli (II) in solvendis nobis contributionibus sive steuris (IV) ac civitatis oneribus sustinendis (III), sicut et cives predicti, omnimodis astringantur (III). Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmacionis et innovacionis infringere (II) vel eidem tam in veteribus graciis quam in novis (IV) in aliquo ausa temerario contraire (III). Quod qui temere forsitan attemptare presumpserit (II), gravem nostre Maiestatis offensam se noverit incursum (III). In cuius rei testimonium et perpetuo roboris firmamentum (III) presens scriptum Maiestatis nostre sigillo duximus roborandum (III). Datum in castris apud Iwanschicz XII. Kalendas Octobris, indicione sexta, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo octavo, Regni vero nostri anno quinto.

Ve 34 klausulích se tu vyskytuje velox 27krát, tardus 5krát, planus 2krát. Tak vypadají více méně všechny listiny Rudolfovy a tak zhruba vypadá přísný gregoriánský stil této doby. Ale tak vypadá na první pohled i podezřelá listina CDM IV, č. 158, velox v ní stihá velox. Jenomže tato listina je, jak ukázal už Šebánek (str. 487, pozn. 4) montáž z několika jiných listin Rudolfových (tj. listiny CDM IV, č. 157, právě otištěné, CDM V, dod. č. 53 a 55, a ještě nějaké další, nezjištěné) a z těchto předloh převzal Boček i jejich dokonalé klausule. Taková „montáž“ mohla ovšem vyjít i z ruky Rudolfova notáře a nebyla by sama o sobě rozhodujícím důkazem pro nepravost naší listiny. Za důkaz její nepravosti třeba však tuším pokládat, že falsátor Boček přece jen prozradil svou neznalost pravidel gregoriánského kursu. Příhodilo se mu to na dvou místech, kde se odchýlil od svých předloh. Na str. 219, ř. 11 (IV. dílu), má Boček závěr větného kóla *quod vulgariter dicitur Brukmaut*, zcela proti pravidlům kursu, zatímco jeho předloha má na podobném místě (CDM V, dod. č. 53, str. 264, ř. 3 zdola) řádný velox: *quod Schrotampt vulgariter appellatur*. Na téže str. v ř. 14 čteme konec věty *annos decem apponentes*, což je kursus trispondaicus v listinách Rudolfových na konci věty pravděpodobný, ba nemožný. Vznik této rytmické chyby se snadno vysvětlí. V předloze (CDM V, dod. č. 55, str. 266, ř. 18) se čte na analogickém místě: *annos quatuor apponentes*, tedy správný velox, který Boček změnou čísla nevědomky porušil.

Do třetice si všimněme listiny CDM III, č. 235, otištěné Bočkem údajně „e copia saec. XV. in curia Opaviensi“ a obsahující Přemyslovo potvrzení majetkové směny mezi měšťany opavskými a řádem Německých rytířů, datované 18. července 1256 v Opavě. Šebánek (str. 489) prohlásil tuto listinu na základě studia Bočkovy pozůstalosti za podezřelou, ale pokud vidím, zcela určitě se nevyslovil.⁵ Poměry rytmického kursu v této listině mluví však řečí dosti jasnou. V 11 klausulích je tu sice velox šestkrát, ale právě na konci souvětí chybí. Jedno souvětí se končí *subnotacione perhennentur*, tedy trispondaikem, druhé souvětí má závěr *munimine roborari iussimus*, v gregoriánském kursu zhola nepřipustný. Bylo by ovšem lze namítnout, že se Boček prostě přepsal a že v textu listiny byl obvyklý velox: *iussimus roborari*, nebo: *iussimus munimine roborari*. Jenže v témže souvětí se vyskytují ještě dvě další klausule v gregoriánském kursu nepřipustné: *gratioso factum a paginam conscribi*, a uvážíme-li, jak pravidelný kursus mají Přemyslovy listiny, zejména na konci vět, nutně se přikloníme k názoru, že i tato podezřelá listina je skutečně falsum.

* * *

Ukázal jsem na třech, čtyřech příkladech možnost použití rytmického rozboru listů a listin v kritické praxi, ale nehodlám z tohoto faktu optimisticky vyvozovat obecné závěry. Případ Bočkových fals je přece jen zvláštní a byli bychom mohli a priori čekat, že se Bočkova falsátorská činnost projeví v nedostacích kursu mnohem výrazněji. Nebylo tomu tak a Šebánek nemusí, tuším, litovat, že ve své revisi Bočkových fals nepřihlédl k rytmickému kursu, třebas na jednom místě, ostatně už citovaném (str. 80, pozn. 4), možnost jeho zkoumání nadhodil. Tím méně bych chtěl doporučovat vydavatelům Kodexu, kteří věnovali tolik času a námahy stilistickému rozboru diplomatického materiálu, aby si všímali soustavně ještě i kursu. Pověděl jsem už zpočátku, že se tento materiál dobře nehodí pro svou roztržitost k aplikaci statistické metody. Opakuji však a dou-

lám, že jsem to trochu doložil, že nejsou přece jen vyloučeny případy, kde by mohlo zkoumání rytmu přinést textově kritický užitek, třebaš budou takové případy u středověkých fals asi ještě řidší než u moderních fals Bočkových. V těchto výjimečných případech by snad mohl prokázat diplomatikovi službu filolog, který musí věnovat pozornost kursu listů a listin ze svého hlediska už proto, že tu jde o cenný, protože zpravidla *datovaný* materiál k poznání vývoje rytmičké prózy středověké.

P o z n á m k y

¹ J. Šebánek, *Moderní padělky v moravském diplomatáři Bočkově do r. 1306*. ČMM 60, 1936. Také knižně.

² O podstatě tzv. kursu a jeho významu pro textovou kritiku viz můj článek *Rytmičké klauzule Kristiánovy legendy a otázka jejího datování*, *Listy filologické* 1951, str. 169–190.

³ Na poměrnou pravidelnost kursu v listinách Eugenia III. jsem sám upozornil už ve svém cit. článku, str. 184.

⁴ M. Zemek, *Zdikovy listiny*, Brno 1950 (strojopis).

⁵ Dodatečně zjišťuji, že výslovně za falsum uznává Šebánek tuto listinu v *Kritickém komentáři k moravskému diplomatáři*, Praha 1952, str. 201.

СТАТЬЯ О РИТМИЧЕСКОЙ ПРОВЕРКЕ ПОДДЕЛОК БОЧЕКА

Индржих Шебанек разработал трактат, озаглавленный „Современные подделки в моравском сборнике дипломатических документов Боцека до 1306 года“, напечатанный в журнале Матица моравска, 60, 1936, вышедший отдельной книгой в Брно в 1937 г., проверки подделок, которые сделал моравский земский историограф и архивариус Антонин Боцек для своего „Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae“, t. I–V, Brunae 1836–1850. Шебанек в своей проверке мог опереться на рукописное наследство Боцека и пришел на его основании, как правило, к дифинитивным результатам. К этой статье Шебанека автор настоящей статьи присоединяет рассуждение, что здесь было бы можно применять при выяснении подделок изучение их ритмического курса (ритмических клаузул). Ответ на этот вопрос в данном случае затруднен тем, что Боцек работал в большинстве случаев по настоящим образцам и с распространенными фразами и принимая их закономерные клаузулы. Но есть из этого правила исключения, и автор настоящей статьи с помощью ритмического разбора указывает несколько спорных кусков (CDM I, № 277, III, № 235, IV, № 158 и 159) и их ритмические недостатки, что в действительности речь идет, в общем, о подделках Боцека. Но тем не менее автор останавливается на взгляде, что дипломатический материал слишком раздроблен, и, следовательно, не годится применение статистического метода. Но в отдельных случаях источниковедам мог бы оказать услугу филолог, который должен уделить внимание курсу писем и бумаг уже потому, что здесь речь идет о ценностях, потому что датированный материал служит познанию развития средневековой ритмической прозы.

Перевод: Л. Ондржейова

BEITRAG ZUR RHYTHMISCHEN REVISION VON BOČEKS FÄLSCHUNGEN

Jindřich Šebánek unternahm in seiner „Moderne Falsa in Bočeks mährischen Diplomatar bis zum Jahre 1306“ betitelten und in dem *Casopis Maticе moravské* 60, 1936, abgedruckten Abhandlung (die in Buchform in Brno 1937 erschienen ist) eine Revision der Fälschungen, welche der mährische Landeshistoriograph und Archivar Antonín Boček in seinem „Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae“, T. I.–V., Brunae 1836–1850 vornahm. Šebánek konnte sich bei dieser Revision auf den handschriftlichen Nachlaß Bočeks stützen und gelangte auf dessen Grund in der Regel zu definitiven Ergebnissen. Als Randbemerkung dieser Studie

von Šebánek fügt der Verfasser des vorliegenden Artikels die Betrachtung zu, ob nicht die Möglichkeit bestünde, bei der Feststellung von Falsa eine Untersuchung ihres rhythmischen Kursus (rhythmischen Klauseln) zu Hilfe zu ziehen. Die Antwort auf diese Frage ist im gegebenen Falle durch die Tatsache erschwert, daß Boček meist anhand von echten Vorlagen arbeitete und zugleich mit den erstarrten Phrasen auch ihre gesetzmäßigen Klauseln übernahm. Es finden sich allerdings Ausnahmen in dieser Regel und der Verfasser des vorliegenden Artikels zeigt durch rhythmische Analyse einiger zweifelhaften Stücke (CDM I, Nr. 277, III, Nr. 235, IV, Nr. 158 u. 159) und ihrer rhythmischen Mängel, daß es sich durchwegs tatsächlich um Fälschungen Bočeks handelt. Trotzdem bleibt er der Ansicht, daß das diplomatische Material zu sehr zersplittert ist und sich deshalb nicht gut für eine Anwendung der statistischen Methode eignet. In Ausnahmefällen jedoch könnte dem Diplomatiker der Philolog nützlich sein, welcher dem Kursus der Schriftstücke und Urkunden schon deshalb Aufmerksamkeit widmen muß, weil es sich um datiertes, also wertvolles Material zur Erkenntnis der rhythmischen mittelalterlichen Prosa handelt.

Übersetzt von *R. Merta*

